

EL FIL D'ARIADNA

La república
del bé comú

Raül
Romeva

Pròleg
d'Oriol Junqueras

ubuntú

UBUNTU

EL FIL D'ARIADNA
117

© 2020 Raül Romeva i Rueda

© 2020 Oriol Junqueras i Vies, pel pròleg

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
c. Mallorca, 314, 1r 2a B · 08037 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

© Fundació Josep Irla
c. Calàbria, 166 · 08015 Barcelona
T. 93 567 78 63
www.irla.cat
info@irla.cat

Disseny de la col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: octubre de 2020
ISBN: 978-84-18197-20-8
DL B 17553-2020
Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió
en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació
o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Raül Romeva i Rueda

UBUNTU

La república del bé comú

Pròleg d'Oriol Junqueras i Vies

Premi d'Assaig Irla 2020

 Angle Editorial

*A l'Elda i en Noah,
sempre,
perquè el vostre futur
us pertany només a vosaltres.*

*A la Diana,
per tot, per tant.*

*A la mare,
per la seva complicitat,
permanent i incondicional.*

Taula

Pròleg, per Oriol Junqueras i Vies 11

Prefaci d'urgència 17

Introducció 23

Ubuntu: la revolta global 29

Subjecte: la condició humana 47

Cultivar l'empatia 61

República empàtica i justa 91

Poder, política i institucions 117

Una proposta per a la República catalana 143

Epíleg 161

Agraïments 165

Bibliografia consultada 167

Pròleg

Aviat farà mil dies que som a la presó. De fet, quan aquest assaig vegi la llum, haurem superat de llarg aquesta xifra i ens encaminarem cap al quart Nadal a la presó. Tants dies, tants mesos, tants anys, podrien convidar a pensar que ens estovem, que estem abatuts, que faríem el que fos per tornar a trepitjar el carrer en llibertat. O bé, que estem enrabiats i que analitzem la situació del país condicionats per la ràbia, legítima, per aquesta ignomínia que consumeix alguns dels millors anys de la nostra vida adulta entre reixes.

I no. Només cal llegir el Raül per constatar que es reafirma, ens reafirmem, serenament, en les nostres conviccions. Avui, més que mai. El nostre projecte és la República catalana i la nostra determinació segueix intacta, si no és que encara l'hem assumit amb més convicció i necessitat que mai. Això sí, havent après molt i amb tota la voluntat de fer-ho millor i de com fer-ho millor. De vegades es guanya i de vegades... s'aprèn. Ens sentim guanyadors perquè, més d'hora que tard, estem convençuts que guanyarem. Perquè ja estem guanyant en un procés que no és indolor i que no ho serà.

El Raül ja va excel·lir en el seu magistral *Esperança i llibertat*. En aquesta ocasió, amb *Ubuntu* i amb una impecable didàctica acadèmica, ens indica el mètode i no tant el camí que haurem de recórrer. Que aquest manual l'hagi titulat així, amb una paraula, *ubuntu*, que ens pot sonar tan exòtica com llunyana si no tenim el magisteri que té el Raül en relacions internacionals, no és pas casualitat. Respon a la voluntat d'interioritzar i contagiar un seguit de virtuts que el Raül encarna com ningú: empatia, humilitat, humanitat, coralitat i recerca del bé comú.

Si la definició de Desmond Tutu és correcta, aleshores és ubuntu tot individu «obert i disponible per als altres, que dona suport als altres, que no se sent amenaçat quan altres persones són capaces i són bones en quelcom, perquè està segur de si mateix, perquè sap que pertany a una gran totalitat, que decreix quan altres persones són humiliades o menyspreades, quan altres són torturats o oprimits». Doncs bé, no hi ha dubte que el Raül Romeva és un exponent d'aquest corrent humanista que va encarnar Nelson Mandela i que va permetre liquidar l'*apartheid*, democratitzar Sud-àfrica i cohesionar la seva societat. És el gran llegat de *Madiba*, com l'anomenaven els seus companys, una mostra més de l'afecte i respecte que li professaven.

Amb el Raül ens vam conèixer a Europa, al Parlament Europeu, en unes circumstàncies molt complexes per a l'independentisme i, en particular, per a ERC. A partir d'aquella experiència hem compartit una sincera amistat i complicitat. Jo mateix, en companyia de Marta Rovira, li vaig demanar que liderés Junts pel Sí, en un intent de fer la candidatura més transversal.

Ara bé, per molt que ens coneguéssim, és obvi que com partir la reclusió ha creat un lligam ben estret, ens ha fet conviure un dia i un altre i assumir junts les circumstàncies més adverses. No recordo ni un sol dia que ens hàgim discutit, ni un. I és sabut que la convivència sempre és delicada. Doncs bé, ja fos a Estremera, Lledoners o Soto del Real, el Raül ha estat el millor company amb qui es pot estar. Ferm, endreçat, erudit i amb un coratge admirable. Si en algun moment m'he sentit superat per l'adversitat i un horitzó de llarga presó, sempre he trobat el Raül per refer l'ànim. És un home d'una solidesa excepcional i el primer a donar exemple, tothora, per afrontar un escenari dur amb la millor predisposició. Al mal temps, bona cara, semblava dir quan pintaven bastos.

Com jo, el Raül és pare d'un nen i una nena, el Noah i l'Elda, si bé els seus ja són preadolescents i, per tant, molt més conscients del que significa la presó i dels motius que ens hi han portat. El seu àmbit també és l'acadèmic. Només cal llegir aquest assaig per veure fins a quin punt és així. Un acadèmic molt sòlid. I, com jo, un republicà amb *sole-rra*. Però, a diferència del meu cas, no prové de les files de l'independentisme. La seva trajectòria política, des de ben jove, ha estat a l'ecosocialisme que propugnaven els hereus del PSUC, Iniciativa per Catalunya Verds. El Raül Romeva és una de les persones que il·lustren per què s'ha fet gran el moviment independentista i per quin motiu és tan transversal.

El seu és un independentisme laic. I generós. M'explico. Ell es reivindica no-nacionalista, i si bé jo tampoc em considero nacionalista, no puc pas negar que en origen hi

ha un independentisme que és nacionalista. Entre d'altres, perquè és una reacció lògica davant d'una voluntat deliberada, orquestrada, de residualitzar la llengua, la cultura i la nació catalanes. De fet, fins fa ben poc, el nacionalisme era majoritari a la societat catalana i, en canvi, l'independentisme era clarament minoritari. I també, fins no fa pas massa, els republicans també érem minoria enfront del gruix d'un nacionalisme català, governant, que veia amb desdeny la República perquè els evocava uns temps d'una conflictivitat social que havia deixat notables seqüeles en les classes benestants.

Un nacionalisme que es va veure superat, en l'eix nacional, per la convergència d'ERC amb les aspiracions d'un Pasqual Maragall disposat a superar el sostre autonòmic, esmenant un nacionalisme governant que sempre s'hi havia oposat. No s'explica el canvi de paradigma que ha viscut el país, i la metamorfosi del gruix del sistema polític, sense aquella aliança estratègica que va fer saltar pels aires un model que els seus gestors consideraven les úniques regles de joc possibles.

El nacionalisme governant temia obrir una nova etapa, que contemplaven com una mena de caixa de Pandora. Pasqual Maragall, en la seva aposta estratègica, va empènyer el PSC a una ambiciosa reforma de l'Estatut, tant que va estressar al límit les relacions amb el PSOE i els mateixos equilibris interns del PSC. Després vindria la seva defenestració, un acord estatutari entre Mas i Zapatero que tenia lletra menuda. El que vindria després és prou conegut, el TC tombava la reforma estatutària, esmenava el referèndum i deixava l'Estatut raquític, a mida dels magistrats ponents

designats pel PP (i el PSOE). I el més determinant: el cognom Maragall, com altres quadres del PSC, transitaria cap a les files republicanes, una evidència més que notable de la capacitat d'ERC de sumar complicitats i nous actors, com el mateix Raül Romeva i Rueda, un home que amb la seva militància a ERC ens omple d'orgull.

Llegiu amb deteniment aquest assaig. Recupereu el seu *Esperança i llibertat*. Analitzeu amb pau d'esperit tot el que s'hi diu. Perquè ho diu un home intel·ligent, compromès, que vol que els seus fills visquin en una República catalana de dones i homes lliures, socialment justa, una pàtria oberta, fraterna. I ho fa amb una voluntat de seduir, també amb tota la disposició a plantar cara, a no deixar-se abatre mai, a anar-hi i anar-hi, traçant un camí prou ample per tal que s'hi sumi tanta gent, tants conciutadans, que el facin imparable.

Guanyarem!

ORIOI JUNQUERAS I VIES

Prefaci d'urgència

El text que tens a les mans està escrit en plena crisi de la covid-19, la qual ens obliga a prendre consciència de la nostra fragilitat individual, i fins i tot comunitària, i alhora de la nostra responsabilitat envers la necessitat de desenvolupar una consciència global.

Així mateix, també està inspirat per les nombroses i massives marxes mundials liderades per gent jove en defensa del planeta, o contra la desigualtat, la discriminació i el racisme, així com per la quarta onada del moviment feminista, totes elles demandes urgents i universals.

L'he escrit pensant en la meva filla, Elda, i el meu fill, Noah, avui adolescents, i en totes i tots aquells joves que ens exigeixen a unes determinades generacions que no els entreguem un planeta condemnat i una societat venuda i sense capacitat per transformar i transformar-se.

Perquè el meu compromís amb la República catalana és, de sempre, un compromís global.

En aquestes pàgines no hi trobareu passat sinó futur. No parlen d'allò que s'ha fet sinó de per què ho hem fet, i sobretot per què continuem endavant amb l'aposta republicana malgrat les inclemències judicials, mediàtiques i polítiques.

Dit altrament, parla de per què algunes i alguns de nosaltres volem una república amb una mirada àmplia i compromesa amb els reptes globals, i en conseqüència aspirem que Catalunya compti aviat amb les eines d'un estat per posar-lo al servei d'aquests reptes.

El corpus del treball el formen fonamentalment tres parts: una reflexió sobre allò que entenc que ha de ser el subjecte republicà, els objectius globals que considero que ha de tenir una república i el tipus d'institucions que calen per gestionar-la.

Tot i així pot ser que, un cop llegit, hi hagi qui consideri que no hi ha massa informació, si més no explícita, sobre com arribar-hi.

Hi ha dos motius que expliquen aquesta aparent absència.

En primer lloc perquè aquest és justament el tema al qual dedico un llibre anterior, *Esperança i llibertat* (Ara llibres), on aposto per la determinació democràtica i la resiliència davant la repressió (la qual cosa no exclou estar preparats per un cert grau de confrontació, sempre de manera no-violenta, si aquesta és la via que escull l'Estat), i on reitero que la manera més desitjable, que no vol dir única, per assolir la República catalana passa per promoure nous i àmplis consensos, per no abandonar mai la bandera del diàleg i la negociació, i alhora per persistir en la demanda d'un referèndum acordat i reconegut per totes les parts implicades i la comunitat internacional. Un referèndum que, com diu en Carles Mundó, en tant que imprescindible, hem de fer inevitable.

Allà argumento que per assolir l'objectiu ens cal mantenir el cap ben alt, la mirada llarga, el verb serè i la mà estesa, i mostro el meu convenciment que el camí emprès no és ni

fàcil, ni ràpid, ni indolor, però a hores d'ara ja tothom sap, o almenys intueix, que és irreversible.

El segon motiu, i de fet el que dona sentit a aquest llibre, rau en el fet que constato que molta gent, més enllà de l'independentisme, està descontenta i insatisfeta amb l'actual règim espanyol de monarquia parlamentària, i alhora aterrida davant l'ascens del populisme de dretes, però que al mateix temps no acaba de veure en el republicanisme sobiranista una alternativa prou atractiva, ja sigui per por, per desconfiança o per desconeixement. Per això considero necessari insistir en el fet que el republicanisme, i més concretament el neorepublicanisme o republicanisme cívic, és una oportunitat per millorar les condicions de vida en comú, aquí com arreu, especialment quan es fonamenta en el principi *ubuntu*, que actua de columna vertebral d'aquest assaig.

El fet de voler-ho, i sobretot de voler-ho fer possible, ens ha comportat condemnes de fins a 12 anys de presó i d'inhabilitació total, en el meu cas, i d'entre 9 i 13 anys als altres vuit companys i companyes de causa. I malgrat això no heu escoltat, ni escoltareu, cap renúncia de cap de nosaltres.

La determinació es manté intacta i és més sòlida que mai, justament per tot el que hem viscut, i estem vivint.

Per aquest motiu considero imprescindible que en el moment actual siguem explícits en, almenys, tres premisses que em semblen indefugibles.

La primera: hem constatat que per fer el pas definitiu no érem prou. Mai ens en sortirem tenint, únicament, mig país a favor de la independència. Per motius tant ètics com polítics, a la independència només hi podem arribar per vies cíviques, pacífiques i democràtiques; això ens obliga a conrear

el suport de majories àmplies i estables. Personalment no ho considero cap derrota, sinó en tot cas un aprenentatge. Tots els moviments d'emancipació, sense excepció, han hagut de funcionar per assaig i error, i se n'han sortit a còpia de persistir, malgrat les dificultats.

La segona: la credibilitat del republicanisme polític exigeix governar, però sobretot governar bé, per a tothom, sense exclusions. Més enllà de retòriques i declamacions grandiloqüents, la gent tendeix a confiar més en els governants que demostren capacitat per gestionar l'interès comú. Estic convençut que el millor camí cap a una república ètica, justa, inclusiva i solidària passa per construir una societat ètica, justa, inclusiva i solidària. Una societat republicana. Parafraçant Gandhi, no hi ha camí cap a la república, la república és el camí.

I tercera: personalment no percebo cap renúncia de part de la gent que s'ha expressat de manera reiterada a favor d'assolir la plena sobirania, la qual cosa envia un missatge clar a qui, parapetat en la mentida i la repressió, segueix sense voler entendre on som. El camí continua, i ens hem de preparar per a un nou embat democràtic quan les circumstàncies ho permetin.

En resum: persistència, bon govern i polítiques republicanes, sempre tenint clar quin és l'objectiu final per tal de no equivocar-nos mai d'adversari.

Tinc la impressió que al voltant d'aquests tres principis es pot construir un consens prou ampli per esdevenir la base d'una nova mobilització ciutadana, massiva, pacífica i democràtica que ens faci avançar a partir del punt on ens trobem avui.

Mentrestant, cal pensar i dur a terme accions concretes, factibles i tan massives com sigui possible que ens ajudin a continuar caminant en la direcció desitjada.

Per exemple, tenint en compte el paper ben galdós que han jugat tant el rei emèrit, al llarg del seu regnat i després de la seva abdicació (fugida inclosa), com el vigent, especialment a partir dels fets d'octubre, un referèndum sobre la monarquia l'hauríem de veure com una oportunitat per posar novament en escac l'actual règim monàrquic, que veu en la corona una de les pedres angulars del sistema hereu del franquisme.

Segons totes les enquestes, el rebuig a la monarquia és majoritari a Catalunya i acull tant independentistes, com sobiranistes, com federalistes. És un d'aquells grans consensos que transcendeixen la dicotomia *independència sí o no*, facilita construir aliances amb actors de la resta de l'Estat sobre la base de compartir un mateix objectiu i finalment permet obtenir el suport de percentatges prou elevats de la població per tal que aquests siguin sòlids, sostenibles i, sobretot, presos en consideració per tots els actors polítics i econòmics, tant a l'Estat com a la resta d'Europa i del món.

Estic convençut, cada dia més, que la millor alternativa a la monarquia espanyola és la República catalana, de la mateixa manera que sóc molt conscient que, tot i que una eventual victòria dels favorables a l'abolició de la monarquia no seria la solució definitiva al fet català, per descomptat, suposaria una victòria tàctica inqüestionable i la creació d'unes noves condicions politicoinstitucionals sobre les quals fonamentar la construcció de la República catalana, que és el nostre objectiu, la república que realment desitgem i per la qual treballem cada dia.

Que la monarquia espanyola trontolli, i eventualment fins i tot que acabi caient, suposa un afebliment objectiu del règim del 78 i pot comportar una nova etapa en què les correlacions de forces siguin clarament diferents a les d'aquell any, oferint així noves oportunitats que caldria estar preparats per aprofitar, tant per part de l'independentisme com del republicanisme en general. Com deien els independentistes irlandesos, les dificultats d'Anglaterra son oportunitats pels irlandesos.

Per tot plegat dono suport a qualsevol proposta o iniciativa que vagi en aquesta direcció, tingui o no aquesta una dimensió estatal, sense renunciar mai, repeteixo, a l'objectiu últim, que en el meu cas és la República catalana.

I és que tota revolució és la conseqüència de milers de lluites petites, estratègicament coordinades, que en la seva persistència i donades unes determinades circumstàncies, sabent llegir i aprofitar sempre les finestres d'oportunitat que puguin aparèixer al llarg del camí, fan que caiguin tota mena de murs, siguin com siguin d'alts i gruixuts aquests murs.

Aquesta no pretén ser en cap cas una veritat absoluta, però sí, si més no, la meua veritat, personal segur i espero que transferible, perquè, com diu Gramsci: «La veritat és revolucionària».

Centre Penitenciari de Lledoners

Introducció

En tota societat la gent respon davant els desafiaments de maneres diverses. Hi ha qui s'inhibeix i en viu al marge; hi ha qui es limita a observar o fins i tot criticar les coses que fan altres; i, finalment, hi ha qui s'arremanga, actua i fa per tal que les coses passin.

No tinc cap dubte que qui fa avançar les societats és aquest darrer grup de persones.

Més enllà del fenomen Greta Thunberg, purament anecdòtic per bé que simbòlic, allò rellevant és la presa de consciència global sobre la veritable urgència política, climàtica i democràtica que ens amenaça com a espècie i com a col·lectiu humà.

L'emergència, inicialment sociosanitària, però cada vegada més econòmica i política vinculada a la covid-19 n'és una mostra prou palpable.

Hi ha una percepció creixent que el temps s'esgota, que les respostes no arriben i que qui acabarà pagant la factura són aquells a qui avui s'exigeix estudiar i formar-se com mai, però als quals no es garanteix que demà puguin treballar i encara menys que ho puguin fer en un planeta sa i segur.

Cada cop són més i més joves els qui lamenten que uns quants decideixin sobre molts, i encara més que aquests qui decideixen estiguin poc o gens sotmesos a controls democràtics.

El futur està en joc i els lideratges mundials no convenen. Què n'hem d'esperar, doncs, de l'esdevenidor? I quin és el paper que un país com Catalunya, i sobretot una societat com la catalana, hi pot jugar?

Els estudis sobre prospectiva han desenvolupat el mètode dels tres demàs. El primer és el present estès, la projecció de la situació present cap al futur. El segon és el futur familiar, escenaris sofisticats que ens resulten coneguts gràcies a la ciència-ficció. El tercer és el futur impensat, aquell que incorpora elements que mai hauríem pensat que podrien arribar a passar.

Pensar i preparar-nos per al futur és una responsabilitat col·lectiva. El futur serà un problema o una oportunitat segons com l'encarem.

Comprometre's amb la República catalana comporta necessàriament comprometre's amb els grans problemes que avui posen la societat global en escac, començant per la gestió de la complexitat.

Hi ha tres escenaris possibles sobre què pot passar. Sovint es relacionen amb tres animals. Un és l'elefant, quan les previsions fallen perquè hem menyspreat els indicadors, els senyals d'alerta. Per exemple, quan es nega el caràcter antropogènic del canvi climàtic o quan s'obvien les causes que motiven els moviments de persones a escala planetària, dos fenòmens que avui estan més relacionats que mai. Atiar discursos d'odi i tancar fronteres amb exèrcits i filats és una res-

posta simplista i, per tant, ineficient (a banda que en molts casos és també criminal).

El segon és el cigne negre, un animal que ningú no creia que existís fins que es va descobrir, tot posant en evidència els científics. Aquest posa a prova la nostra arrogància i ens ensenya la importància de la humilitat i de l'adaptació constant davant de nous paradigmes. La gestió de la crisi de la covid-19 n'és un clar exemple, i ens dona pistes sobre com convé actuar i sobre com millor no fer-ho.

Finalment, el tercer són les meduses, aquelles qüestions que sovint es menyspreen perquè semblen poc rellevants, però que poden generar tota mena de problemes. El nom prové de quan el portaavions *Ronald Reagan* va estar a punt de patir un accident en el seu viatge inaugural per culpa d'unes meduses que van tancar el sistema de refrigeració del reactor. En el nostre cas podrien ser totes les mobilitzacions que amb la seva constància i persistència acaben canviant discursos, marcs mentals i finalment polítiques, entre d'altres el feminisme, l'ecologisme o el republicanisme.

Quin escenari ens trobarem demà depèn de quina actitud adoptem avui.

Les societats cada vegada estan més interrelacionades i reclamen deixar de ser espectadors per esdevenir protagonistes. Constaten que els estats nació estan superats i reclamen una nova governança mundial. Exigeixen formar part del sistema de presa de decisions i que aquest passi per consultar, escoltar i tenir en compte les opinions de la ciutadania. Tothom ha de tenir la possibilitat d'expressar-se en un sentit o un altre.

Se'n diu democràcia, o millor encara, radicalitat democràtica.

La contrapartida és que tothom ha de prendre consciència que decidir té conseqüències i que ser protagonista comporta assumir responsabilitats, ja sigui a escala local o global.

Les mobilitzacions mundials feministes, antiracistes i de gent jove suposen un canvi de paradigma significatiu. Ara com ara no veuen en les estructures globals, ni tampoc en els estats, una actitud satisfactòria, ni valenta, ni compromesa, ni coherent, ni responsable. I no els agrada. S'alcen amb una actitud comunitària, transversal i amb voluntat intergeneracional per fer front a la concentració de recursos i poder en mans d'una minoria.

La millor resposta demana connectar consciències a escala individual (persones) i col·lectiva (ciutat, comunitat o nació).

Tal com molt bé apunten Marín i Tresserras (*Obertura republicana*), pretendre separar radicalment les identitats individuals de les col·lectives no té cap mena de sentit. «Sense pertinences comunitàries i subjectes col·lectius no hauria estat possible el desenvolupament de cap mena de socialització civilitzadora».

Per això la proposta que faig en aquestes pàgines consisteix a encarar el canvi global a partir de modificar la mirada individual/local, i al mateix temps a construir la nostra realitat immediata, en el nostre cas una República catalana, tenint sempre present la complexitat que va implícita en tota democràcia, així com la dimensió planetària dels reptes globals.

S'avança posant l'interès col·lectiu davant del particular, assumint riscos en primera persona (no delegant-los en tercers), i entenent que davant les adversitats cal adaptar les

decisions i l'estratègia en funció de com evolucionin les circumstàncies, de quin és el context en cada moment i de com actuen els diversos actors. I això, insisteixo, és tant una responsabilitat de cadascun de nosaltres, de manera individual, com del *nosaltres* en tant que col·lectiu.

Proposo que ens hi aproximem des de la humilitat, la generositat i l'empatia, i al mateix temps assumint la complexitat com una oportunitat i no com un problema.

En termes gramscians, es tracta de cultivar l'optimisme de la voluntat.

Amb aquest objectiu he dividit el text en cinc parts. En la primera exposo el principi ubuntu i per què em sembla una bona manera d'entendre la gran revolta global actual; en la segona m'endinso en la condició humana per entendre com ens comportem com a col·lectiu davant de qüestions com la llibertat, la responsabilitat o la consciència globals; en la tercera aprofundeixo en el concepte de republicanisme des d'una perspectiva global; en quart lloc reflexiono sobre el sentit de la política, el poder i el paper de les institucions republicanes; i, finalment, acabo amb un capítol de caire propositiu sobre com entenc que una República catalana pot contribuir a aquesta mirada complexa, empàtica i universal.